

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА ТАРБИЯСИ ОҒИР ТАЛАБАЛАРНИ КОНСТРУКТИВ ЁНДАШУВ АСОСИДА ТАРБИЯЛАШ МАЗМУНИ

Z.Мамазова

Ўзбекистон халқаро ислом академияси

Катта ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15322550>

Аннотация

Ушбу мақолада олий таълим муассасаларида тарбияси оғир талабаларни конструктив ёндашув асосида тарбиялашнинг мазмуни ва аҳамияти таҳлил қилинган. Муаллиф тарбияси оғир талабаларни аниқлаш, улар билан самарали ишлаш ва уларнинг ижтимоий фаол шахс сифатида шаклланишини таъминлашнинг муҳимлигини таъкидлайди. Конструктив ёндашув талабани жазолаш эмас, балки уни тушуниш, ижобий ҳис-туйғуларни шакллантириш ва мотивацияни ошириш орқали ижобий ўзгаришларга эришишни назарда тутди.

Мақолада талабалар билан психологик таҳлил асосида мулоқот қилиш, оила ва ижтимоий муҳит билан ҳамкорликни йўлга қўйиш, шахсий ривожланишга йўналтирилган фаолиятларни ташкил этиш каби чоралар кенг ёритилган. Шунингдек, индивидуал тарбия ишларини олиб боришда диалог, маслаҳат, ижтимоий фаолиятга жалб этиш каби усулларнинг самараси таъкидланган. Ёшларнинг маънавий, ахлоқий ва ижтимоий ривожланишига эришишда конструктив ёндашувнинг ўрни ва натижадорлиги илмий асосланган ҳолда кўрсатилган.

Калит сўзлар: Конструктив ёндашув, тарбияси оғир талабалар, Индивидуал тарбия, психологик таҳлил, ижтимоий фаоллик, маънавий-маърифий онг, мотивация ва мақсад қўйиш, оила ва таълим муассасаси ҳамкорлиги

CONTENT OF EDUCATION OF STUDENTS WITH DIFFICULT EDUCATION IN HIGHER EDUCATION BASED ON A CONSTRUCTIVE APPROACH

Z. Mamazova

International Islamic Academy of Uzbekistan

Senior Lecturer

Abstract

This article analyzes the content and importance of educating students with difficult education in higher education institutions based on a constructive approach. The author emphasizes the importance of identifying students with difficult education, working effectively with them, and ensuring their formation as socially active individuals. A constructive approach involves achieving positive changes not by punishing the student, but by understanding him, forming positive emotions, and increasing motivation.

The article extensively covers measures such as communicating with students based on psychological analysis, establishing cooperation with the family and social environment, and organizing activities aimed at personal development. The effectiveness of methods such as dialogue, consultation, and involvement in social activities in conducting individual educational work is also emphasized. The role and effectiveness of the constructive approach in achieving the spiritual, moral and social development of young people is shown on a scientific basis.

Key words: Constructive approach, students with difficult education, individual education, psychological analysis, social activity, spiritual and educational awareness, motivation and goal setting, cooperation between family and educational institution.

Олий таълим муассасаларида талабаларнинг шахсий ривожланиши, жамиятга мослашиши ва ижтимоий фаол фуқаро сифатида шаклланишида тарбия муҳим ўрин тутди. Аммо барча талабалар ҳам бир хил руҳий-ахлоқий тайёрликда бўлмайди. Тарбияси оғир талабаларни аниқлаш, таҳлил қилиш ва улар билан самарали ишлашни ташкил этиш — тарбия жараёнида муҳим вазифадир.

Тарбияси оғир талабаларни конструктив ёндашув асосида тарбиялаш — бу нафақат муаммоли талабани ижобий томонга ўзгартириш, балки бутун таълим тизимини инсонпарварлик ва самарадорлик руҳида бойитишдир. Бундай ёндашув натижасида ҳар бир талаба шахс сифатида қадрланади, унга имконият берилади ва у ижтимоий фаол шахс сифатида тарбияланади.

Тарбияси оғир талабалар деганда:

- Ижтимоий-руҳий жиҳатдан муаммоларга эга бўлган,
- Жамият қоидаларига риоя қилмайдиган,
- Таълим жараёнида қатнашишда бефарқ бўлган,
- Ҳуқуқбузарлик ҳолатларига мойил талабалар тушунилади.

Конструктив ёндашув моҳияти:

Конструктив ёндашув — бу муаммога ижобий, ижодий ва самарали ечим топишга қаратилган ёндашув бўлиб, у талабани жазолаш эмас, балки уни тушуниш, унда ижобий ҳис-туйғуларни шакллантириш, мотивациясини ошириш орқали уни қайта тарбиялашни назарда тутди.

Конструктив ёндашув асосида тарбиялаш мазмуни:

1. Психологик таҳлил ва ёндашув:

Талабанинг шахсий хулқ-атвори, руҳий ҳолати, муҳит билан муносабати таҳлил қилинади.

Инсонпарварлик, меҳр-оқибат ва сабр билан ёндашилади.

2. Инсонпарварлик асосида мулоқот:

Талабага ишонч билдириш.

Унинг фикрига қулоқ тутиш.

Ижобий хулқлари учун рағбат бериш.

3. Ижтимоий муҳит билан ҳамкорлик:

Оила, гуруҳдошлари, устозлар ва психологлар билан яқин ҳамкорликда иш олиб борилади.

Маҳаллий ҳокимият, ёшлар ташкилотлари билан профилактик тадбирлар ўтказилади.

4. Шахсий ривожланишга йўналтирилган чоралар:

Талабани қизиқтирган йўналишлар бўйича тўғараклар, клублар, лойиҳаларга жалб этиш.

Лидерлик, коммуникатив кўникмаларни ривожлантириш орқали ижтимоий фаолликка ундаш.

5. Мотивация ва мақсад қўйиш:

Талабанинг ҳаётдаги мақсадларини аниқлашга ёрдам бериш.

Унга эришиш йўллари тушунтириш ва қўллаб-қувватлаш.

Олий таълимда талабалар билан олиб бориладиган таълим-тарбия ишларининг муваффақияти уларнинг ёши ва психологик хусусиятларини билиш ҳамда педагогик шарт-шароитларни ҳисобга олишга боғлиқдир.

Олий таълим муассасаларида ёшлар билан индивидуал тарбия ишлари — бу ҳар бир талабанинг шахсий хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, уларнинг маънавий, ахлоқий, интеллектуал ва ижтимоий ривожланишига кўмаклашиш мақсадида амалга ошириладиган ишлар тизимидир. Бу жараён тарбиячи, устоз ва мураббийлар томонидан талабаларнинг шахс сифатида шаклланишини қўллаб-қувватлашга қаратилган.

Индивидуал тарбия ишининг асосий мақсадлари:

1. Талабанинг шахсий салоҳиятини очиш
2. Ёшларнинг маънавий-маърифий онгини юксалтириш
3. Ижтимоий фаоллик ва масъулиятни шакллантириш
4. Мустақил фикрлаш ва ҳаётий позицияни мустаҳкамлаш
5. Нотўғри хулқ-атворнинг олдини олиш, профилактика ишлари

Асосий йўналишлар:

1. **Психологик ва педагогик таҳлил** – ҳар бир талабанинг психологик ҳолати, қизиқишлари, муаммолари ўрганилади.
2. **Шахсий суҳбатлар ва маслаҳатлар** – талабалар билан ишончли муносабат ўрнатиш орқали уларнинг дунёқарашига таъсир этиш.
3. **Ижтимоий фаолиятга жалб этиш** – талабаларни клублар, тўгараклар, жамоат ишлари, волонтерлик фаолиятларига жалб қилиш.
4. **Маънавий-маърифий тадбирлар** – маърузалар, учрашувлар, китобхонлик кечалари орқали тарбиявий таъсирни кучайтириш.
5. **Оила ва муҳит билан ҳамкорлик** – талабанинг оиласи билан алоқада бўлиб, унинг муҳитини тушуниш ва тарбияда мувофиқликни таъминлаш.

Индивидуал тарбия ишларини ташкил этишда қўлланиладиган усуллар:

- Диагностик сўровномалар
- Шахсий суҳбатлар
- Мураббийлик ёки кураторлик тизими
- Мувофиқлаштирувчи дафтар/портфолио юритиш
- Мувофиқлаштирувчи режа тузиш

References:

Используемая литература: Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдуллаев, Ж. *Педагогика назарияси ва амалиёти*. – Т.: «Fan va texnologiya», 2020.
2. Саидмуродов, А. *Педагогика асослари*. – Т.: «Sharq», 2019.
3. Нишонов, А., Раҳимов, Қ. *Таълим жараёнида психология ва педагогика*. – Т.: «Ўқитувчи», 2021.
4. Каримов, С. *Ёшларни тарбиялашда психологик ёндашувлар*. – Т.: «Илм», 2022.
5. Холмўминова, Ш. *Олий таълим муассасаларида ёшлар билан индивидуал тарбия иши*.

– Т.: «Fan», 2020.

6. Маҳмудов, Н. *Талабаларда ижтимоий мослашув ва тарбия муаммолари*. – Т.: «Ilm Ziyο», 2021.
7. Хайдаров, А. *Оғир ёки муаммоли талабалар билан ишлаш усуллари*. – Т.: «Маърифат», 2022.
8. Хайдаров, Б. *Конструктив педагогика: назария ва амалиёт*. – Т.: «Фан ва тараққиёт», 2019.
9. Dewey, J. *Experience and Education*. – New York: Macmillan, 1938. (Конструктивизм асосчиси сифатида)
10. Piaget, J. *The Psychology of Intelligence*. – Routledge, 2001. (асл нусхада – конструктив ёндашувга назарий асос)
11. Қурбонова, З. *Муаммоли талабаларни ижтимоий-психологик қўллаб-қувватлаш механизмлари*, // «Таълим ва Инновация», 2022, №3.
12. Исломова, Д. *Конструктив ёндашувнинг таълимдаги ролини ошириш*, // «Педагогика ва психология масалалари», 2021, №2.
13. <https://edu.uz> – Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги расмий сайти.
14. <https://ziyonet.uz> – Таълим ва тарбияга оид электрон кутубхона.